

Velká tajemství Prahy

David Černý

Foto: Karel Dobes

David Černý

VELKÁ tajemství Prahy

Grada Publishing

OBSAH

O jezcích v petrské zvonici	11
--	-----------

1 Nejkrásnější pražské veduty	16
1.1 Staroměstské náměstí v roce 1836.....	20
1.2 Na vlčí mlhu	24
1.3 Socha plná hříchů.....	28
1.4 Smíchov – tam, kde se smí chovat kozy	32
1.5 Proč vedou zámecké schody ke hradu.....	36
1.6 Karlín je vlastně Karolín	40
1.7 Nejostřejší zatáčka v Praze.....	44
1.8 Byl to ten slavný den	48
1.9 Romantická krajina venkovské Libně	52
1.10 Schodiště pro záchranu života	56
1.11 Když ještě řehťali koně na Koňském trhu.....	60
1.12 Zlatá éra pražských mostů.....	64

2 Tam, kde se rodí Pražané.....	67
--	-----------

A také o chodbě, kterou chodily tajně rodit dámy z vyšší společnosti

3 O kostele, který není vidět	71
--	-----------

Nemá fasádu, nemá střechu, ani věž a přesto do něj můžete vstoupit

4 Mistrovské dílo z velké pozemské lásky	79
---	-----------

Příběh nejodvážnější klenby v Praze

5 Když ještě zamrzala Vltava... ..	82
---	-----------

... proháněly se tisíce Pražanů na svých šlajfkách mezi břehy.

- 6 Vyšehrad – ráj pražských vodníků.....87**
Kde hledat ty, kteří sbírají lidské duše do hrníčků
- 7 Za Pražským Jezulátkem.....91**
Malá soška plnicí velká přání
- 8 Nejslavnější pražská kurtizána – Modrá Tonka Šibenice95**
Procházka po pražských hampejzech, bordelech a nevěstincích
- 9 Vousatá Starosta na kříži99**
Svatá, které narostly vousy, aby se nemusela provdat za pohana
- 10 Když se svět zastaví103**
Návštěva kláštera svatého Gabriela na pražském Smíchově
- 11 Provizorní kostel svatého Vojtěcha v Libni109**
Jedinečný secesní chrám, se kterým se počítalo jen na chvíli
- 12 Zázračný pramen Pučka zapomenutý v garáži.....112**
Kam si farář z nedalekého kostela chodí pro svěcenou vodu
- 13 Česká filmová horečka.....115**
Začala na vysoké skále za Prahou
- 14 Stadion pro čtvrt milionu lidí.....121**
Vítejte na největším stadionu světa, který stojí na strahovském kopci

Foto: Karel Dobeš

*Malíř Václav Jansa zachytil na zdivu
petrské zvonice vývěsní štít pekařského
obchodu rodiny Černých
Zdroj: archiv autora*

O ježcích v petrské zvonici

Byli jsme pekaři v Petrské čtvrti na rohu Samcovy
a Petrské ulice.

Mám to štěstí, že pocházím ze staré pražské rodiny. U petrské zvonice stála po staletí pekárna rodiny Černých. Zvonice je krásná starobylá věž, u jednoho z nejstarších pražských kostelů.

Ono, aby byl kostel zasvěcen apoštolu Petrovi, není zase tak úplně obvyklé, protože se má tak nějak za to, že když je Petrovi zasvěcena hlavní bazilika katolické církve v Římě, že by se s tím zasvěcením nemělo plýtvat. Takže katedrály svatého Petra najdeme většinou v Británii v anglikánské církvi, ale v katolickém světě jsou kostely tohoto zasvěcení spíš vzácné.

Ve zvonici u kostela, který nedaleko Florence stojí bez mála 900 let, dodnes bijí tři zvony: Petr z roku 1691, Pavel z roku 1724 a nejmenší umíráček. Býval tam ještě čtvrtý zvon, Jan Křtitel, který byl ale stejně jako další tisícovky zvonů roztaven za války.

Ve zvonici pomáhal zvonit i neposedný chlapec – žák místní farní školy – Karel Hynek Mácha, který se tu zranil při pádu z trámu. Jizvy na tváři později v dospělém věku skrýval pod hustým plnovousem. Malý Ignác, později Hynek

Mácha byl snad i spolužákem mého praprapradědečka, pekaře z Petrské čtvrti, se kterým se mohl potkávat nejen ve školních lavicích, ale také právě ve zvonici, v jejíž bráně provozovala rodina obchod. Zrovna nedávno mi táta ukazoval niku ve věžním zdivu po chybějícím kameni, která sloužila jako polička. Byl to zvláštní pocit, když jsem do ní vložil ruku a přejel po kameni, jako bych se skrz ten kámen spojil s prapředky.

S naší pekařskou rodinou žila i rodina ježků. Tato roztomilá zvířátka totiž tradičně doprovázela pekaře, protože zdecimovala pradávne nepřátele pekařů, totiž moučné šváby. Generace lidí a ježků žily ve vzájemné symbióze po staletí, až do roku 1951, kdy komunisté živnost zabavili, posléze krám zavřeli, a nakonec zbořili i celý barák. Kam zmizeli ježci, nevím, ale jsem rád, že se zachovaly aspoň příběhy, které mi vyprávěl můj táta, jenž je znal od svého

dědy pekaře. A je pravda, že příběh o ježcích a Karlu Hynku Máchovi je sice romantický a krásný, ale představa, jak

vstávám ve dvě hodiny ráno a zadělávám dnes a denně na rohlíky, mě přece jen děsí.

Autor knihy David Černý stojí před petrskou zvonicí, kde jeho rodina chovala ježky, kteří byli vždy velkými pomocníky pekařů
Foto: Klára Hášová

Kostel svatého Petra na Poříčí byl postaven už ve 12. století. Nad malým renesančním okénkem je latinský nápis: Měšťané farnosti svatého Petra na Poříčí nákladem veřejným i soukromým tuto věž vděčnému potomstvu vystavěti dali v roce 1598. Foto: Klára Hášová

Pohled na Pražský hrad a Malou Stranu z nábřeží od Staroměstských
mlýnů, který nakreslil F. X. Sandmann kolem roku 1850
Zdroj: Sbírkový fond Muzea hlavního města Prahy

Nejkrásnější pražské veduty

Nejkrásnější pražské veduty z první poloviny 19. století zachycují město v době, o které se říká, že byla Praha vůbec nejkrásnější. Nestaly se totiž ještě tři věci, které vzhled města velmi proměnily.

Zřejmě největším zásahem do podoby města byla výstavba nábrežních zdí. První pražské kamenné nábreží bylo Františkovo, pojmenované podle císaře Františka I., které se dnes jmenuje Smetanovo a je mezi Karlovým mostem a mostem Legií u Národního divadla.

Vystavěno bylo v letech 1841–1845. V roce 1845 přišla do Prahy velká ničivá povodeň, která uspíšila výstavbu dalších nábreží. Na vedutách, které pocházejí z první poloviny 19. století tak můžeme ještě vidět přirozené břehy, kdy bylo možné z města rovnou přijít k řece. Vidíme čilý život na březích Vltavy, pradleny máchající prádlo, plavící se koně, často i dobytek, který se napájí z řeky. Dlužno podotknout, že břehy u řeky bývaly často zaneřáděné a páchnoucí, protože řeka byla hojně používána jako odpadní stoka.

Druhá okolnost, která Prahu proměnila, bylo zřízení železnice. První vlak přijel do Prahy 20. srpna 1845 z Olomouce. Byla to samozřejmě velká událost, která

mezi lidmi vzbuzovala nadšení, ale i obavy. Část dobového tisku před použitím vlaku varovala. Vždyť je přece jasné, že každý, kdo se pohybuje rychlostí přesahující 30 kilometrů v hodině, hazarduje se svým životem. Každopádně příjezd vlaku a další rozvoj železnice ve městě v důsledku znamenal postupné odstraňování hradeb, což umožnilo rozšiřování historických pražských měst o periferie, které se přimykaly k hradbám jako byl Smíchov, Královské Vinohrady, Holešovice či Libeň. Tato území měla ještě v první polovině 19. století venkovský charakter. Například Smíchov sloužil pro venkovský odpočinek pražské šlechty.

Definitivní ránu idyle poklidného města zasadilav druhé polovině 19. století průmyslová revoluce, která s sebou přinesla rozsáhlou výstavbu továren, ale i velkých sídlišť činžovních domů, kam se stěhovali dělníci pracující v novém průmyslu.

Veduty z první poloviny 19. století, které zobrazují podobu města obvykle

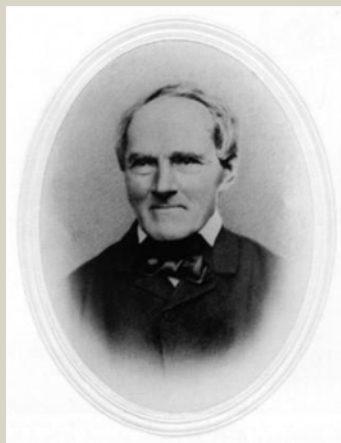
v širokém zorném úhlu, nám tak dávají možnost vrátit se v čase do poklidné atmosféry Prahy, hlavního města království, které si drželo svůj provinční charakter. Jako byste slyšeli klapot koňských kopyt na kočících hlavách Starého Města, skřípot loukotí kočárů panstva, volání pávů v malostranských zahradách a cítili vůni čerstvě napečeného chleba od pekaře v Petrské čtvrti. Prostě idyla nejkrásnějšího města v nejlepších časech první poloviny 19. století.

Děkuji za pomoc při výběru nejkrásnějších pražských vedut Pavle Státníkové z Muzea Prahy: „Veduty vycházely v Praze i jinde v Čechách a na Moravě, vydavatelé se našli ve Vídni, ale i mimo monarchii, v Paříži, Berlíně

i jinde. Jejich tvorbě se věnovali přední umělci, stejně jako komerčně zaměření umělečtí řemeslníci. Z předních tvůrců pražských vedut jsme vybrali zejména práce Vincence Morstadta, Josefa Šembery, Lorenze Janschi, Karla Postla, Franze Xavera Sandmanna. Většina z grafik vyšla v albech i na jednotlivých listech, vycházely jako otisky ze stejných desek v řadě vydání. Někdy vycházely v různých velikostech, a to i jako součást topografických příruček o Praze či průvodců. Po polovině století pak došlo k proměně významu grafických vedut pro dokumentaci podoby města. Grafiku v tomto směru do velké míry nahradila fotografie a vzrostl spíše umělecký význam grafických technik.“

Vincenc Morstadt

Vincenc Morstadt (1802–1875) byl zřejmě nejznámější vedutista a krajinář, který zachycoval Prahu v první polovině 19. století. Rád kreslil krajiny a významné stavby. Veduty s oblibou doplňoval žánrovými postavičkami měšťanů, jezdců na koni, děveček, řemeslníků či pobíhajících psíků. Původně kreslil tužkou, později nechával své kresby leptat litografům a kolorovat grafikům. Morstadtovi vděčíme za precizní zachycení pražských ulic a památek před vynálezem fotografie. Jeho obrazy tak mají nejen uměleckou hodnotu, ale jsou vysoce ceněny i historiky či etnografy.

Pohled na Týnský chrám a Staroměstskou radnici
s orlojem nakreslil Karel Würrbs v roce 1836
Zdroj: Sbírkový fond Muzea hlavního města Prahy

Staroměstské náměstí v roce 1836

Tento idylický pohled na Týnský chrám
a Staroměstské náměstí zachytil v roce 1836

Karel Würbs.

Šlo vlastně o nový pohled na chrám, na který Pražané čekali bezmála 20 let. Právě v roce 1836 byla konečně opravena severní věž Týnského chrámu, do které v roce 1819 uhořel blesk. Střecha, krov i ozdobné věžičky shořely a téměř 20 let byla věž o poznání kratší a jen s provizorním zastřešením.

Když se na věže kostela Panny Marie před Týnem podíváme pozorněji, zjistíme, že nejsou stejné. Štíhlejší severní věž dostala pojmenování Eva, chrání ji silnější, a o metr vyšší jižní věž, které se říká Adam. Stejná situace je i na bazilice svatého Jiří na Pražském hradě. Její současné bílé věže byly postaveny po požáru v roce 1149 a také tady nese silnější věž jméno Adam a severní věž je Eva.

Při dřívější opravě Týnského chrámu bylo dřevo z lešení narychlo zabaveno tesaři, kteří z něj vybudovali popraviště. Na tomto pódiu z týnského dříví při hrůzném divadle 21. června 1621 skončil život 27 českých pánů. Po exekuci

popraviště dlouho stálo na náměstí. Původní majitelé trámů a prken už zneštěcený materiál na opravu svatostánku použít nechtěli. Mezi Pražany začaly kolovat hrůzostrašné zvěsti o tom, co se po nocích v dřevěných hromadách děje. V představách Pražanů se v rumišti na Staroměstském rynku proháněli raráši, démoni, bezhlaví rytíři s vytrhanými jazyky, kterými práskali kolem sebe. Pražané se k tlejícímu, krví potřísněnému, popravišti báli přiblížit, natož aby se jej dotkli. Situace ve městě byla neúnosná. Nakonec se přece jen ozvali milosrdní bratři z nedalekého kláštera Na Františku, kteří dřevo využili při stavbě kláštera. Vytesali z něj třicet schodů, na kterých se kajícně modlili Miserere mei, Deus tedy Smiluj se nade mnou, Bože, aby tak sňali hříchy z popravených. Schodiště dostalo podle modlitby jméno Miserere a stále je v klášteře milosrdných bratří, kde dnes sídlí Nemocnice Na Františku. Ve špitále prkna dosud

slouží svému účelu, není však jisté, které ze tří schodišť připadajících v úvahu je právě z popraviště vytesáno. Je ale pravda, že dodnes se jednomu ze schodišť podle tradice sestřičky raději vyhýbají.

Na Würbsově veduté jsou také zachyceny kupecké krámký, které stály přímo pod orlojem od roku 1510 až do roku 1836. Byly tedy odstraněny jen dva roky po vzniku tohoto obrazu. Jinak

vypadá i dům U Kamenného zvonu na rohu Týnské uličky, který v průběhu staletí ztratil svou původní gotickou podobu. Svou současnou podobu dům získal, až po rozsáhlé regotizaci v letech 1975-1987. Při rozsáhlé rekonstrukci byla odkryta a opravena původní gotická fasáda, dům dostal novou střechu s železobetonovým podsebitím, tedy ochozem, který ale původně stavba neměla.

Mariánský sloup na Staroměstském náměstí

Mariánský sloup na Staroměstském náměstí byl postaven v roce 1650, v roce 1918 stržen a v roce 2020 zase vrácen zpět

Sloup byl postaven jako projev díků Panně Marii za pomoc při úspěšné obraně Prahy před Švédy. Základní kámen položili 26. dubna 1650. Sloup vysvětil 13. července 1652 za přítomnosti císaře Ferdinanda III. a jeho syna Ferdinanda IV. 13. pražský arcibiskup kardinál Arnošt z Harrachu. Sochy vytvořil sochař Jan Jiří Bendl a jeho spolupracovníci. Celková výška sloupu včetně vrcholové sochy Panny Marie Immaculaty je 15,84 metrů.

Sloup stál na náměstí 268 let. Pátý den po vzniku Československa byl stržen davem Žižkovanů jako symbol monarchie.

Sloup se na Staroměstské náměstí vrátil až v roce 2020. Vyhotovali jej sochař Petr Váňa společně s kameníky Hynkem Shejbalem a Tomášem Váňou. Na obnově pracovali dlouhých 23 let.

Mariánský sloup sloužil od začátku také jako ručička slunečních hodin, podle kterých bylo v Praze určováno poledne. V dlažbě Staroměstského náměstí byla třemi řadami dlažebních kostek vyznačena linie poledníku procházející sloupem. Pražský čas udává stín Mariánského sloupu, který v pravé sluneční poledne zakryje poledník vyznačený v dlažbě. Toto poledne pak bylo určující pro celou Prahu.

Foto: David Černý

Pohled z Kampy na Karlův most se Staroměstskou
mosteckou věží vytvořil v roce 1850 F. X. Sandmann
Zdroj: Sbírkový fond Muzea hlavního města Prahy

Na vlčí mlhu

V centrální Praze už dnes téměř přirozené říční břehy nenajdete. Poslední takové místo je u Hergetovy cihelny, kam tak rádi chodí Pražané a návštěvníci města krmit labutě a mnohé další ptactvo.

Na vedutě Františka Xavera Sandmanna, vidíme, že ještě v roce 1850 chodily ženy běžně prát a máchat prádlo do řeky, ke které měly přímý přístup. Pradleny a služby přenášely prádlo v koších na hlavách, v putnách pak nosily domů užitkovou vodu. Na březích Vltavy se často prádlo i sušilo a bělilo.

Řeka byla rovněž důležitou dopravní tepnou, po které se dováželo zboží do Prahy. Šl ze solné komory z dalekého Rakouska, dříví ze Šumavy, ale i běžný tovar, který často putoval až k Labi a dál do Německa. Ne nadarmo se říkávalo, že celá dřevěná Praha tedy vše, co bylo postaveno v Praze ze dřeva, pochází ze šumavských hvozďů.

Plavci, kteří v Praze žili především v Podskalí tedy mezi emauzským klášterem Na Slovanech a vyšehradskou skálou, se živili plavení vorů po Vltavě, ale také pískařením, tedy těžbou písku ze dna řeky. V zimě, když řeka zamrzla, těžili říční led, který rozprodávali do

ledových sklepů hospod, krámů, všemožných kvelbů a později ledáren. Takto natěžený led dokázal v ledových sklepech vydržet přes celé léto. Až do podzimu chladil pivo a potraviny.

S výstavbou vltavské kaskády zaniklo toto krásné řemeslo a posléze i zpěvává řeč svérázného lidu, které mnohdy nerozuměli ani Pražané žijící mimo tuto barvitou pražskou čtvrť. I když některá slova se dostala i do obecné češtiny – jako třeba šlajsna (z německého Schleuse), což je vorová propust. Anebo když počítáme raz, dva, tři – kde to raz znamená reise tedy jedna cesta – jelo se tedy na jeden rajs ráz. Kdysi jste mohli zaslechnout pod Slovany rozhovor, kdy Podskalák přerušil práci a vyndal ze špičkové tobolečky minci a pravil: „Francku, kup mi bu a za dva ban.“ A když se Franček vrátil, řekl: „Ban už nemají, koupil jsem ti mum.“ Ne každý uhadl, že se tedy jednalo o tak důležité věci jako buřt řečený bu, bandor brambor řečený ban, a mu tedy munzemle, po česku žemle.

Ostatně i název Výtoň nám zůstal ze staré Podskalštiny. Nazývalo se tak místo, kde se u celnice vytínaly klády z voru. Těmi se platilo Novému Městu clo. Výtoň je tedy místo, kde se vytínají klády z voru. Už Jan Neruda si všiml, že hlavní charakteristikou podskalského jazyka je zkracování slov a tedy bu může nakonec být buřt, ale i buchta nebo dokonce buben. A když někomu řeknete,

že bla, tak tedy blafá buď z fajfky nebo kecá nesmysly a měl by si do pusy strčit kou, tedy kousek žvance, aby byl klid.

Řeč Podskaláků, stejně jako skoro celé Podskalí zmizely. Ale až budete počítat raz, dva tři, tak si na tento hrdý lid vzpomeňte. Dnes jeho tradice v Praze připomíná Spolek Vltavan, jehož členové se dodnes zdraví podskaláckým pozdravem „Na vlčí mlhu“.

Pražské vodárny

Opravdový rozkvět vodovodů přišel za renesance. V pražských městech byly postupně vybudovány čtyři vltavské vodárny.

O **Staroměstské vodárně** se poprvé dozvídáme v roce 1636. Zajímavé je, že v polovině 18. století vypracoval hydraulický model vodárny později slavný český hudební skladatel Josef Mysliveček.

Šítkovská věž, stojící na špičce Žofína, se začala budovat poprvé už v roce 1495. Stejně jako ostatní věže byla často poškozována požáry a válečnými událostmi. Současná Šítkovská věž pochází z roku 1588.

Petržilkovská (Malostranská) vodárna stojí vně Malé Strany. Toto řešení bylo neobvyklé a z hlediska bezpečnosti zcela nevhodné. Byla to ale jediná možnost, jak do malostranských domů přivést vodu. V roce 1629 zaplatil zmodernizování vodárenské věže Albrecht z Valdštejna s podmínkou, že voda pro Valdštejnský palác na Malé Straně se bude dodávat zdarma, což platilo až do 20. let dvacátého století.

Novoměstská **Novomlýnská vodárna** stála původně na břehu Vltavy. Dnes se kvůli regulaci řeky ocitla na kraji Petrské čtvrti několik stovek metrů od břehu.

Nad Šítkovským jezem stojí dvě vodárenské věže – Šítkovská a Malostranská

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Velká tajemství Prahy***.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.